

Stavební vývoj Podmokel

Území Podmokel leží na rozhraní Českého Středohoří a Labských pískovců. První písemná zmínka se objevuje až r. 1430 (i když lze existenci Podmokel předpokládat již mnohem dříve), kdy Agnes ze Šternberka dostává od svého manžela Zikmunda z Vartenberka, majitele zdejšího panství, Podmokly jako svatební dar a zajištění do budoucna. Podmokly postupem času přešly od Vartenberků do držení Salhausenů a pak Bünauských. V r. 1628 byly Podmokly postoupeny Thunům.

V r. 1787 měly Podmokly pouze 11 čísel popisných, velký pivovar, vrchnostenskou hospodářskou budovu Zeughaus (přestavěna r. 1921, dnes archiv) a panský dvůr Meierhof. V r. 1820 hrabě František Antonín Thun přeložil správcovský úřad z Děčína do podmokelského loveckého zámku (dnes muzeum), povolil zřídit poštovní úřad a r. 1829 nechal W. Schillera a F. Gerbinga, aby si založili zdejší první fabriku (vyráběla hliněné a keramické zboží ze siderolitu). V r. 1830 se zvedl počet obytných domů na 34, žilo v nich 190 obyvatel. S nárůstem koncentrace průmyslové výroby v 19. století vzrostl i strategický význam Podmokel. K prudkému rozvoji obce však došlo zejména v důsledku výstavby železniční trati Praha - Drážďany, pro jejíž nádraží poskytl hrabě Thun-Hohenstein r. 1852. Trať Praha - Děčín (Podmokly) – Drážďany byla uvedena do provozu v r. 1871. Hospodářský růst ve 2. pol. 19. stol. měl vzrůstající tendenci, zvýšil se počet obchodníků i výrobních podniků na původních pozemcích vrchnostenského velkostatku. Buduje se nový výstavný pivovar (1844 – 1849, podmokelský stavitel Josef Perthen). V r. 1865 vznikla dominantní stavba Villy Elbhof č. p. 348, dodnes známá jako vila Labský dvůr, zakončující strmou podmokelskou ulici Prokopa Holého na křižovatce s ulicí Teplickou. Objekt prošel stavebním vývojem od neorenesanční vily po šestipodlažní obchodní a obytný dům přestavěný r. 1936 bratry Hiekeovými. Územní plán z roku 1866 šachovnicově rozvrhl výstavbu obytných bloků do vytýčených ulic a určil plochy náměstí, musel však respektovat rychle přibývajících dopravní a průmyslové stavby. Mezi r. 1881 – 1884 vznikl na Teplické ulici neoslohový evangelický kostel od G. L. Moeckela.

V r. 1870 byl počet obytných domů 324, za dalších 30 let se zvedl na 662. Podmokly měly nyní 10 000 obyvatel a r. 1901 byly povýšeny na město. Od r. 1903 drží Podmokly i městský znak, který ozubeným kolem symbolizuje význam průmyslu pro rozvoj tohoto sídla. Před 1. světovou válkou dosahoval počet obyvatel 20 000.

Nejvýznamnější stavební vývoj podmokelské centrum prodělalo koncem 19. a zejména počátkem 20. stol., kdy vzniklo mezi léty 1900 - 1915 přibližně 200 novostaveb, v moderním vegetabilním i geometrickém secesním slohu s občasnými vernakulárními motivy, poté stavební produkce vinou první světové války i změny státního zřízení de facto ustala (mezi r. 1915 - 1920 vznikly pouze 2 nové stavby).

Během stavební etapy 1900 - 1915 působilo v Podmoklech několik významných stavebních firem, které se téměř výlučně podílely na zástavbě centra řadovými čtyř až pětipodlažními obytnými a obchodními domy zasazenými do vytýčené šachovnicové kompozice stavebních bloků v ulicích Prokopa Holého, Bezručově, Podmokelské, Palackého, Teplické a Plzeňské. Firma společníků Andrease Putze a Wilhelma Webera¹ se soustředila nejen na obytné domy a vily, ale i na významné městské projekty – výletní restaurant na Pastýřské stěně, synagogu č. p. 663 v Žižkově ulici, bankovní ústavy, přestavbu městského divadla Varieté atd. Dalším významným projektantem a stavitelem byl Wenzel Lang², třetí stavební firmu podílející se na vnitroměstské činžovní zástavbě vlastnili Hans Herlt a Johann Glaser³.

¹ Např. obytné a obchodní domy č. p. 363, 370, 589, tzv. Goethehaus č. p. 790

² Např. obytné a obchodní domy č. p. 155, 643, 654, 656, 841, Grandhotel Töpfer (hotel Grand) č. p. 97

³ Např. obytné a obchodní domy č. p. 367, 743, kino a fotoateliér č. p. 616

Po první světové válce již bylo centrum Podmokel urbanisticky a stavebně dotvořené, nové objekty byly dosazovány na několik málo nezastavěných parcel. V r. 1923 vyprojektoval pro energetickou společnost NEW arch. Rudolf Bitzan na Teplické ulici novou správní budovu č. p. 874 v duchu art déco s pro něj typickým převýšeným řádem v hlavním průčelí. V r. 1927 vznikla na Podmokelské ulici stavba Kina Varieté od Richarda Brosche. Na přelomu 20 a 30h let vznikla na náměstí Míru zřejmě nejdůležitější meziválečná architektura v Podmoklech, sevřený blok veřejných a správních budov od podmokelského rodáka Rudolfa Perthena, který v letech 1914 – 1918 působil na vídeňské Akademii jako asistent Leopolda Bauera.

Ještě před 2. světovou válkou, ve druhé polovině 30. let, vzniklo několik dalších významných staveb. Funkcionalistické administrativní budovy z r. 1936 – 1938, jejichž autorem je Josef Zache – dům č. p. 808 ve Zbrojnické ulici, vystavěný pro pojišťovací společnost Concordia, Allgemeine Versicherungs – Aktien – Gessellschaft z Liberce i vedle stojící objekt Deutsche Agrar und IndustrieBank č. p. 802. V ulici Na Skřivance vznikl ojedinělý expresionistický dům č. p. 150 od bratrů Emila a Josefa Hiekeových. Na začátku ulice Prokopa Holého byla postavena budova české banky Union – pobočka Podmokly č. p. 79 (arch. Adolf Foehr), poté stavební činnost opět stagnuje a bude obnovena až na konci 60. let.

V r. 1942 bylo dosavadní dvojměstí Děčín a Podmokly, spolu se Starým Městem, sloučeno do jednoho celku pod jednotným názvem Děčín. Nově vzniklé město dále používá původní znak královského města Děčín.

Střed Podmokol je vystavěn v 2. pol. 19. a v 1. pol. 20. století, jeho srdcem je kostel na nynějším Husově náměstí. Typická je šachovnicovitá kompozice zástavby a velký počet hodnotných staveb ve stylu tzv. Podmokelské secese, historizujících slohů a expresionismu. Řešené území je poměrně nedočené pozdější výstavbou.